

Alarmerende stigning i udækket behov for hjemmehjælp

HJEMMEHJÆLPEN TIL ÆLDRE ER SKÅRET SÅ MEGET NED, AT DER I 2017 VAR 73.000 ÆLDRE, DER IKKE FIK DEN HJÆLP, DE HAVDE BEHOV FOR, AFSLØRER NY UNDERSØGELSE.

24.02.2019

Kommunerne har i mange år begrundet besparelser på hjemmehjælpen med, at behovet var faldet på grund af sund aldring og rehabilitering.

Men det argument holder ikke, viser en ny rapport 'Hjælp til svage ældre' 2019, som VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd har udarbejdet for Ældre Sagen.

Rapporten viser nemlig, at selv når VIVE tager højde for den effekt, der kan have været med sund aldring og rehabilitering, så er andelen af svage hjemmeboende ældre, der modtager hjemmehjælp til rengøring og andre praktiske opgaver, næsten halveret i perioden 2007-2017.

Vurderet i forhold til befolkningen som helhed svarer det på landsplan til, at 40.000 svage ældre i alderen 67-87 år *ikke* fik hjælp i 2007.

Antallet var i 2017 steget til 60.000.

Fra 2007 til 2017 er altså blevet 20.000 flere ældre mellem 67 – 87 år, der ikke modtager nogen hjælp til det, de har brug for hjælp til.

VIVE konkluderer på baggrund af rapporten, at det er væsentligt at følge op på, hvilke behov denne gruppe har, og hvorledes de klarer sig i hverdagen. Resultaterne peger nemlig på, at der er sket en ændring i visitationspraksis.

Kæmpe svigt af de svageste ældre

Ældre Sagen er helt enig og ser undersøgelsens resultat som tegn på, at der er ved at ske en underminering af ældreplejen i Danmark.

Lovgivningen definerer klart, at kommunalbestyrelsen skal afhjælpe 'væsentlige følger af nedsat fysisk og psykisk funktionsevne' ved at tilbyde 'hjælp og støtte til nødvendige praktiske opgaver i hjemmet' (§ 83, stk. 1 i Serviceloven).

Ældre Sagen konkluderer derfor på baggrund af VIVE's rapport, at den førte politik på hjemmehjælpsområdet overordnet må kaldes et kæmpe svigt af de svageste ældre og dermed en fiasko for det danske velfærdssamfund.

VIVE's definition af svage ældre

VIVEs undersøgelse viser, at i praksis sidder hver tredje af de allersvageste (med 2 eller flere funktionsnedsættelser) hjemmeboende ældre i dag efterladt i eget hjem uden den hjælp, de har brug for.

Det svarede i 2017 til 73.000 ældre mellem 67 – 97 år på landsplan.

VIVE bruger Shanas' validerede målemetode over funktionsevne til at definere 'svage ældre'. Den tager udgangspunkt i gruppen af personer over 67 år, som ikke er i stand til at udføre en eller flere af nedenstående hverdagsopgaver uden hjælp:

1. at klippe tånegle
2. at gå på trapper

3. at gå udendørs
4. at gå omkring i hjemmet
5. at vaske dig/gå i bad
6. at tage tøj eller sko af og på
7. at købe ind/bære varer hjem.

Tabel 1. Andelen af svage ældre (67-97 år), der ikke modtager hjælp i 2017

	Funktionsnedsættelse	
	1	2+
Uden hjælp fra én eller flere hjælpeskilder i procent	52,49	29,04

Kilde: VIVE 2019: 'Hjælp til svage ældre'

Tabel 1 viser andelen af svage ældre, som har angivet ikke at modtage hjælp på trods af, at de ikke kan klare en eller flere hverdagsopgaver uden hjælp. Tabellen er opdelt efter om man har en 'enkelt funktionsnedsættelse' eller '2 eller flere funktionsnedsættelser'.

Der er altså næsten en tredjedel (29 pct.) af de allersvageste, der ikke modtager hjælp.

For svage ældre med 1 funktionsnedsættelse er det mere end halvdelen (52 pct.), der ikke modtager hjælp.

På landsplan svarer det til at 55.000 ældre med 1 funktionsnedsættelse og 18.000 ældre med 2 eller flere funktionsnedsættelser ikke modtager hjælp, når vi sætter andelen i forhold til befolkningstallet i 2017.

Især tung rengøring og tånegle kræver hjælp

Selvom VIVE's undersøgelse viser, at de ældste med flere funktionsnedsættelser har størst sandsynlighed for at få hjemmehjælp, så har den gruppe paradoksalt nok stadig det største udækkede behov for hjælp til enkeltopgaver.

De allersvageste angiver fx i højere grad at have behov for mere hjælp til indkøb, tøjvask, til at gå udendørs og til at vaske sig/gå i bad end ældre med kun 1 funktionsnedsættelse.

Tabel 2. Andelen af svage ældre (67-97 år), der har behov for mere hjælp til enkeltopgaver. Særskilt for funktionsnedsættelse 2017

	Én funktionsnedsættelse	To eller flere funktionsnedsættelser
Hvad har du brug for (mere) hjælp til?	Procent	
At tilberede mad	6,45	5,67
Tungere rengøring	14,05	19,58
Indkøb	0,91	3,55
Tøjvask	1,50	3,97
Bolig og have	4,20	4,29
At gå udendørs	0,41	3,41
At gå på trapper	1,51	1,83

At gå omkring indendørs	0,17	0,96
At vaske dig/gå i bad	0,86	3,99
At klæde dig på	0,38	1,29
At klippe tånegle	7,35	7,34
Andet?	1,55	2,86

Kilde: VIVE 2019: 'Hjælp til svage ældre'

Den opgave, som flest angiver at have behov for mere hjælp til, er tungere rengøring. Knap 20 pct. af de svageste ældre angiver at have brug for hjælp til dette, mens det gælder for 14 pct. af dem med 1 funktionsnedsættelse.

Den opgave, der volder næstflest problemer, er at klippe sine tånegle. Det har godt 7 pct. i begge grupper problemer med.

Hvem hjælper de svage ældre

Hjemmehjælp kan opdeles i henholdsvis hjælp til praktiske opgaver og hjælp til personlig pleje.

Kigger vi alene på hjælpen til praktiske opgaver, viser VIVE's rapport som nævnt, at der er i perioden 2007 til 2017 er sket et kraftigt fald i tildelingen af hjemmehjælp til svage ældre i alderen 67 til 87 år.

Tabel 3. Udvikling i andelen af svage ældre (67-87 år), der modtager praktisk hjælp fra specifikke kilder, 2007 og 2017

	2007	2017

Praktisk hjælp	Procent	
	Hjemmehjælp	42,82
Ægtefælle	17,01	18,27
Børn/anden familie	16,77	13,48
Venner/bekendte	3,15	3,46
Privat købt hjælp	8,69	11,62

Kilde: VIVE 2019: 'Hjælp til svage ældre'

Undersøgelsen viser altså, at i 2007 modtog knap 43 pct. af de svage ældre hjemmehjælp til praktiske opgaver, mens andelen er faldet til knap 25 pct. i 2017. Og faldet i hjemmehjælpen opvejes ikke af den hjælp, de ældre modtager fra hverken ægtefælle, børn, venner eller privat hjælp, som de må købe sig til.

Er der blevet færre med funktionsnedsættelser?

VIVE's undersøgelse kan tyde på, at der er blevet flere ældre, der selv oplever, at de ikke har nogen funktionsnedsættelse.

Tabel 4. Ældre (67-87 år) fordelt efter funktionsnedsættelse i 2007 og 2017

	2007	2017

	Procent	
	2007	2017
Ingen funktionsnedsættelse	80,15	85,26
Én funktionsnedsættelse	10,78	10,19
To eller flere funktionsnedsættelser	9,08	4,56

Kilde: VIVE 2019: 'Hjælp til svage ældre'

Tabellen viser, at den største udvikling ses blandt de allersvageste ældre med to eller flere funktionsnedsættelser, hvor der er et signifikant fald fra 9 pct. til godt 4 pct. fra 2007 til 2017.

Men selv når VIVE tager højde for ovennævnte, så er sandsynligheden for, at svage ældre får tildelt hjemmehjælp til praktiske opgaver, faldet med en tredjedel fra 36 pct. til 25 pct. i perioden 2007 til 2017.

Opgøres denne andel i forhold til befolkningen som helhed, svarer det til, at der fra 2007 til 2017 er blevet 20.000 flere ældre mellem 67 – 87 år, der ikke modtager nogen hjælp til det, de har brug for hjælp til.

I 2007 var antallet 40.000, men altså steget til 60.000 67 – 87 årige i 2017, hvilket svarer til en stigning på 50 pct.

For 2017 har VIVE medtaget aldersgruppen helt op til 97 år, og samtidig medtaget den hjælp, der blev visiteret til personlig pleje. Resultatet er, at antallet samlet set udgør 73.000 svage ældre, der i 2017 ikke modtager den hjælp, de har behov for.

Flere ældre - men mindre hjemmehjælp

Ældre Sagen har på baggrund af VIVE's rapport undersøgt, hvordan det samlede omfang af den tildelte hjemmehjælp hænger sammen med befolkningsudviklingen med stadig flere ældre.

Ældre Sagens beregninger viser, at i takt med at der er blevet flere ældre, er timeforbruget til hjemmehjælp ikke steget tilsvarende. Tværtimod.

I perioden 2008 – 2017 voksede antallet af 67 + årige som helhed med 31 pct., mens de samlede visiterede hjemmehjælpstimer faldt med 23 pct. i henhold til data hentet fra Danmarks Statistik.

I 2008 blev der nemlig visiteret 28,2 mio. hjemmehjælpstimer. I 2017 blev der visiteret 21,7 mio. hjemmehjælpstimer. Forskellen svarer til et fald på knap 23 pct. (Kilde: Danmarks Statistik)

Der er sparet mest på praktisk hjælp

Kigger man på, hvad hjemmehjælpen er givet til, viser Ældre Sagens beregninger, at kommunerne har sparet mere på den praktiske hjælp end på hjælpen til personlig pleje.

I 2008 blev der således visiteret 6,5 mio. timer til *praktisk* hjælp, men i 2017 var vi nede på 3,9 mio. timer. Det svarer til et fald på næsten 40 pct.

I 2008 blev der visiteret 21,7 mio. timer til *personlig pleje*, men i 2017 var vi nede på 17,8 mio. timer. Det svarer til et fald på 18 pct.

I samme periode er antallet af borgere i alderen 67+ steget med 31 pct. Derfor kunne man med rette have forventet, at omfanget af hjemmehjælp i denne periode også var steget.

Hvis niveauet fra 2008 var blevet fastholdt

Hvis de visiterede timer til hjemmehjælp på landsplan skulle tage højde for, at der er blevet væsentlig flere ældre, så ville omfanget af hjemmehjælpen have udviklet sig som skitseret i 'Hjemmehjælp på 2008-niveau' i figuren nedenfor:

Note 'Hjemmehjælp på 2008-niveau' er fremkommet ved at beregne gennemsnitlige timer visiteret hjemmehjælp i 2008 for aldersgrupperne '67-69 år', '70-74 år', '75-79 år', '80-84 år', '85-89 år' og '90+ år'.

Disse gennemsnit er herefter ganget på befolkningen i disse aldersgrupper i årene 2009-2017. Således får vi omfanget af hjemmehjælp i 2009-2017, hvis niveauet for 2008 var blevet fastholdt for hver aldersgruppe.

Alle tal til beregningen stammer fra Statistikbanken.

'Hjemmehjælp på 2008-niveau' viser altså udviklingen i hjemmehjælp, hvis ældre havde fået samme omfang af hjemmehjælp som borgere i samme aldersgruppe fik i 2008. Dette ville alene have resulteret i en stigning i hjemmehjælpstimer på 21 pct. fra 2008 til 2017, svarende til 5,8 mio. timer.

Forskellen mellem det faktiske antal timers hjemmehjælp i 2017, og det antal timer, der ville have fastholdt hjemmehjælpen på niveauet fra 2008, er derfor 12,3 mio. timer.

Ændringer i hjemmeplejen siden 2007

Kommunerne har siden 2007 arbejdet med at indføre rehabilitering i hjemmeplejen med det formål at hjælpe ældre til at være mest muligt selvhjulpne i forhold til praktiske og personlige opgaver i hjemmet.

I 2015 blev det et lovkrav, at kommunerne skal tilbyde rehabilitering, hvis man kan 'forbedre borgerens funktionsevne' og 'nedbringe behovet for hjemmehjælp'. Sådan et forløb varer typisk mellem 8-12 uger.

I januar 2019 udgav Sundhedsstyrelsen så rapporten 'Ældres sundhed og trivsel 2019', der er baseret på sundheds- og sygelighedsundersøgelser fra 1994-2017, de nationale sundhedsprofiler fra 2010 - 2017 samt udvalgte registre.

Dermed blev det muligt at vurdere, hvilken effekt rehabiliteringsindsatsen har haft.

Sundhedsstyrelsens enhedschef, Mads Biering la Cour, udtalte i forbindelse med offentliggørelsen af rapporten, at han er overrasket over, at ældre ikke fungerer bedre i hverdagen end i 2010:

'Kommunerne har længe haft fokus på rehabilitering, og man har talt om, at sund aldring i stigende grad ville slå igennem, hvilket burde give øget funktionsevne og bedre fysisk og psykisk helbred. Det kan vi dog ikke se i tallene i ældreprofilen.

I fremtiden vil der være langt flere ældre, ikke mindst i gruppen af ældre over 75 år. Det er vigtigt, at de ekstra leveår også er *gode* ekstra leveår.'

Argumenter holder ikke

Den kommunale hjemmepleje skal leve op til lovens krav om at tilbyde hjælp til personlig pleje og praktisk hjælp 'til personer, som på grund af midlertidigt eller varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer ikke selv kan udføre disse opgaver'.

Ældre Sagen konkluderer på baggrund af Sundhedsstyrelsens rapport, at kommunerne ikke længere kan argumentere for besparelser i hjemmeplejen med baggrund i sund aldring og rehabilitering.

Den nye undersøgelse fra VIVE konkluderer ligeledes, at det markante fald i sandsynligheden for at få hjemmehjælp ikke kan forklares med forbedringer i funktionsevne mv.

Derfor skal der ske noget

Ældre Sagen mener, at svage ældre skal kunne regne med at få tildelt den nødvendige hjælp, når de ikke længere kan klare de mest basale hverdagsopgaver selv.

Ser vi på de samlede udgifter på landsplan anslår Ældre Sagen, at der er blevet sparet ca. 3,4 mia. kr. på hjemmehjælpen i perioden 2008 – 2017. Ud af den samlede besparelse skyldes de 1,1 mia. kr. besparelsen på praktisk hjælp, og de 2,2 mia. kr. besparelsen til personlig pleje.

Hvis udgifterne skulle have fulgt med udviklingen i antallet af ældre i samme periode, burde der ifølge Ældre Sagens beregninger være afsat ekstra 6,6 mia. kr. til hjemmehjælp i 2017.

Udgiften er beregnet med en gennemsnitlig pris på 441 kr. til praktisk hjælp og 576 kr. til personlig pleje.

(Note: Prisen for praktisk hjælp er baseret på de kommuner, som har registeret en pris i fritvalgsdatabasen for 2017, 2018 eller 2019. Prisen for personlig pleje er baseret på de kommuner, som har registeret en pris i fritvalgsdatabasen for 2017, 2018 eller 2019.)

Figur 3: Sparede udgifter til hjemmepleje på landsplan

	Faktiske timer (mio.)	Kr. (mia.)
Praktisk hjælp	2,6	1,13
Hjælp til personlig pleje	3,9	2,25
i alt	6,5	3,38

Kilde: Ældre Sagens beregninger

Ældre Sagen mener

De kommunale udgiftsrammer skal justeres, så det bliver muligt at følge lovens tekst om at tilbyde svage ældre den hjælp, de har brug for.

Der er behov for at give et løft til hjemmehjælpen efter de seneste års udhuling.

Derudover skal udgiftsrammerne fremover justeres, så de tager højde for, at ældre frem til 2042 udgør en stadig stigende andel af befolkningen. Det kan nemlig ikke undgå også at få konsekvenser for antallet af svage ældre, der får behov for hjælp.

Hjemmehjælpen skal udvides til også at omfatte social omsorg for socialt og psykisk sårbare ældre.

Der skal udarbejdes en samlet national strategi for rekruttering, kompetenceløft og status for ældreplejen – herunder skal ledige seniorer tilbydes mulighed for omskoling til ældreplejeområdet.

Om undersøgelserne

Ældre Sagens analyser er baseret på data fra Statistikbanken, Danmarks Statistik.

VIVE's undersøgelse baserer sig på repræsentativt og fortrinsvis telefonisk indsamlet spørgeskemadata fra Ældredatabasen 2007 og 2017, hvor omkring 10.000 ældre danskere 52+ har deltaget. ([**Læs hele VIVE's rapport her**](#))

Dette er suppleret med registerdata om uddannelse og indkomst. VIVE anvender besvarelser fra de ældre i henholdsvis alderen 67-87 år og 67-97 år. Analysen er dermed baseret på de ældres egen opgørelse af behov, og hvem der hjælper dem i det daglige.

De ældre bor i eget hjem og ikke i plejebolig.

Sundhedsstyrelsens rapport bygger på spørgeskemaundersøgelserne 'Den Nationale Sundhedsprofil 2017' og 'Sundheds- og sygelighedsundersøgelsen 2017', hvor samlet set 59.000 ældre over 65 år har svaret, svarende til en deltagelse på 64,7 pct.

Sidst opdateret 24.02.2019